

SAVREMENA REVOLUCIJA U VOJNOM DELU I ZAHTEVI VOJNIM KADROVIMA

Savremenu rezoluciju u vojnom delu, o kojoj se danas mnogo govori i piše, autori¹ su podelili na tri etape koje se međusobno razlikuju, pre svega, po svojoj vojnotehničkoj osnovi. Prva etapa se karakteriše korišćenjem avijacije za dopremanje nuklearnih borbenih sredstava na cilj; u drugoj su rakete postale osnovno sredstvo tog dopremanja, a raketno-nuklearno oružje glavna udarna snaga; treća, savremena etapa predstavlja zakoniti nastavak dve prethodne i karakteriše se posebnim sadržajem, a od prve dve se bitno razlikuje po tome što najizrazitije odražava zavisnost vojnog dela od ekonomskih uslova, naučnotehničkog progressa i socijalno-političkih odnosa.

Ova zadnja, treća etapa postavlja veće zahteve vojnim kadrovima, naročito u oblasti upravljanja trupama i borbenom tehnikom u kojoj je došlo do izvesnih protivrečnosti između zahteva koje postavlja raketno-nuklearni rat i čovekovih mogućnosti. Drugim rečima, mogućnosti čoveka, kao odlučujućeg beočuga u sistemu upravljanja, postale su ozbiljan usporavajući faktor u funkcionisanju tog sistema.

Rešenje tih protivrečnosti mora se tražiti u revolucionisanju sfere upravljanja trupama, tj. u širokoj primeni nauke i maksimalnom korišćenju sredstava automatizacije, što i karakteriše savremenu etapu revolucije u vojnom delu. Vodeću ulogu u tom procesu ima kibernetika — kao nauka koja istražuje opšte zakone upravljanja. Intenzivan razvitak kibernetike i korišćenje matematike u istraživanju oružane borbe omogućili su široku primenu metoda logičko-matematičke formalizacije i modeliranja u procesima upravljanja tehnikom i borbenim dejstvima trupa, kao i izgradnju automatskih sistema upravljanja. Za to su bili potrebni visoko razvijena proizvodnja i uspešna rešenja tehničkih nauka, u prvom redu radio-elektronike.

Novi zahtevi postavili su pred vojne kadrove praktično i teoretsko pitanje — kako podići ulogu nauke u rukovođenju trupama? Autori su mišljenja da podizanje naučnog nivoa rukovođenja trupama, najopštije rečeno, znači: prvo, prelazak sa korišćenja pojedinih nauka, i u pojedinim smerovima, na korišćenje svih nauka i na čitavom frontu

¹ Potpukovnik В. Бондаренко i pukovnik С. Тюшкевич, kandidati filozofskih nauka: Современный этап революции в военном деле и требования к военным кадрам, „Коммунист вооруженных сил“, broj 6/68.

vajnog dela — od vojnotehničke oblasti do obuke i vaspitanja ličnog sastava; drugo, sve veći teoretski prodor u dijalektiku vajnog dela, u zakone njegovog razvitka i njihovo umešno korišćenje u praksi; treće, stalno podizanje svesnog odnosa ličnog sastava jedinica prema svojim službenim obavezama, kao i vojnotehničke kulture svih pripadnika armije; četvrto, podizanje nivoa operativno-taktičke pripreme vojnih kadrova, njihove kulture i fleksibilnosti pri rešavanju zadataka upravljanja trupama.

Iz gore iznetog moglo bi se ukratko zaključiti da naučno rukovođenje trupama pretpostavlja postavljanje čitavog vajnog dela na čvrstu naučnu osnovu, uključujući korišćenje matematike, prirodnih i društvenih nauka. Dok su prve dve etape revolucije u vajnom delu bile karakteristične po kvalitativno novim formama povezanosti prirodnih nauka sa vajnim delom, treća, savremena etapa karakteristična je, pored toga, po principijelno novoj povezanosti vajnog dela sa društvenim naukama, sa marksističko-lenjinističkom filozofijom. Vajnom delu su, smatraju autori, danas svojstveni: povećana razmera i složenost, neviđena specijalizacija vajne delatnosti i tesno uzajamno delovanje njenih različitih komponenata i elemenata, kao i usloženost rukovođenja (upravljanja) trupama.

Izlažući mehanizam uzajamnog delovanja nauke i vajnog dela, autori ističu da se, pre svega, promenio sam karakter veze nauke i vajnog dela. Nauka je ranije, uglavnom, izvršavala pojedine vajne zahteve, a danas je razvitak vajnog dela gotovo nemoguć bez neposrednog učešća nauke, čiji razvitak ide ispred razvitka vajnog dela. To se konkretno ogleda u pojavi nove borbene tehnike i opštoj usmerenosti razvitka vajne teorije i tehnike.

Promenio se i obim nauka koje neposredno učestvuju u razvitku vajnog dela. Pored tehničkih, koje su ranije imale primat, danas se pojavljuje čitav kompleks fundamentalnih nauka — od matematike do biologije. Nauka je prešla tradicionalne granice vajne tehnike i danas aktivno izučava upravljanje borbenim dejstvima trupa, načine vođenja oružane borbe i istražuje forme organizacije vojske. Može se reći, smatraju autori, da upravo zahvaljujući primeni nauke ta oblast doživljava istinsku revoluciju izraženu u kompleksnoj automatizaciji upravljanja trupama u borbi.

Uloga nauke je naglo porasla i u oblasti organizacije obuke i vaspitanja, i to ne samo u podizanju stručnih znanja vojnih lica već i u njihovoj moralno-psihološkoj i idejno-političkoj pripremi.

Na kraju ovog dela autori ističu da prirodne i društvene nauke utiču na vajno delo neposredno i preko vajne nauke (kao specifične naučne oblasti) i ratne doktrine. Pored opšte teorije i teorije vajne veštine, vajna nauka obuhvata i čitavu grupu vojnotehničkih i specijalnih vajno-socioloških disciplina, potčinjenih jedinstvenim ciljevima i zadacima.

Da bi se naučno rukovođenje trupama podiglo na viši stepen, potrebno je obavezno i potpuno korišćenje celog kompleksa naučnih metoda, kao i primena automatskih sredstava i elektronskih računskih mašina. Rešenju tog zadatka može se prići na dva načina. Po mišljenju autora, jedan se zasniva na sagledavanju današnjih, već dostignutih mo-

gućnosti nauke i tehnike i onih u neposrednoj budućnosti, a drugi u proceni potencijalne ostvarljivosti pojedinih ideja, fundamentalnih naučnih postavki i zaključaka. Oba prilaza su tesno povezana i jedan bez drugog ne mogu postojati. Procena dostignutog nivoa u razvitku nauke i tehnike pokazuje njihove današnje mogućnosti, a analiza potencijalne ostvarljivosti neke ideje omogućava da se na opštem planu sagledaju mogućnosti i perspektive daljeg razvitka čitave vojne tehnike, a pre svega sredstava automatizacije i automatskih uređaja. Štaviše, upravo analiza fundamentalnih postavki i zaključaka savremene nauke, po mišljenju autora, omogućava stvaranje teorije izgradnje automata i teorije njihove primene u vojsci.

U daljem izlaganju autori razmatraju odnos čoveka i automatskih uređaja i ističu da i najsavršeniји ovakvi uređaji još uvek ne rešavaju problem povećanja efikasnosti upravljanja trupama. Jer, kao i svaka druga tehnika, i automati uspešno funkcionišu samo kada su u određenoj vezi sa čovekom i objektom na koji treba da deluju.

Međutim, primena automata u upravljanju trupama, za razliku od ostale tehnike i drugih procesa, zavisi od toga u kojoj su meri čovekova znanja formalizovana i na taj način pogodna za korišćenje pomoću automata. To znači da je automatizacija upravljanja trupama (i vojnom tehnikom) tesno povezana sa formalizacijom (algoritmizacijom) čovekovih znanja, pa i njene sadašnje i buduće mogućnosti zavise od toga da li se ta znanja mogu formalizovati. Ako je to moguće, onda je, ističu autori, u principu moguće automatizovati svaku čovekovu delatnost, a ako nije, onda mašine nikada neće moći da to izvršavaju.

Realizovanje potencijalnih mogućnosti mašina odvijace se postepeno, u zavisnosti od opšteg nivoa naučno-tehničkog progressa. U tome će najveću ulogu imati stepen prodiranja logičko-matematičke formalizacije u opisivanju procesa oružane borbe, kao i sposobnost konstruktorske misli i proizvodnje da teoretske postavke realizuju u mašinama.

S obzirom na to da su perspektive razvitka formalizacije čovekovih znanja, koje su neophodna za automatizaciju procesa upravljanja, neograničene, autori smatraju da nema granica ni mogućnosti automatizacije operacija koje je ranije izvršavao čovek. Bez obzira na privremene teškoće, čovek će biti u stanju da sve veći broj tih operacija prenosi na veštačke uređaje koje je sam stvorio.

I pored uspeha koji budu postizani na tom putu, čovek će na svakom stepenu automatizacije procesa upravljanja imati dosta problema koje mašine neće moći da reše. To znači da će se svaka etapa automatizacije upravljanja borbenim dejstvima trupa ostvarivati u okvirima istorijski uslovljenog međudodna formalizovanog, mašinskog rada i stvaralačkog, čovekovog rada. Čovek je, ističu autori, bio i ostao najvažniji faktor sistema upravljanja trupama, u kome će izvršavati najodgovornije zadatke jer su oni zasnovani na njegovoj sposobnosti da stvaralački misli. Iz toga proizilazi da automatizacija upravljanja trupama ne potiskuje komandanta iz procesa oružane borbe, već samo proširuje njegove mogućnosti u prostoru i omogućava mu bolju koncentraciju njegovih napora (i napora jedinica) u vremenu. Automatizacija podiže borbenu aktivnost trupa, omogućava kontinuitet dejstava, usmerenost ka cilju, a ujedno povećava maksimalnu efikasnost, proširujući

znatno uticaj komandanta i štabova na tok borbenih dejstava. Izvršavajući znatan deo funkcija komandanata i štabova, automatizovana tehnika čini njihovu delatnost više intelektualnom i nudi povoljne uslove za stvaralački rad.

Čovek i tehnika, odnosno čovek i vojna tehnika, predstavljaju jedinstvenu celinu; čovek je funkcionalno vezan sa tehnikom, a ona bez njega nema svoju samostalnu suštinu. Obe komponente tog jedinstva, materijalna (tehnička) i subjektivna (ljudska), postepeno se menjaju u toku istorijskog razvitka. S jedne strane, čovek stalno izgrađuje takvu tehniku koja je u stanju da u oružanoj borbi efikasno izvršava deo njegovih funkcija, a s druge, on se toj tehnici prilagođava, izgrađujući svoje osobine koje dozvoljavaju što efikasnije korišćenje njenih mogućnosti.

Upravo zbog odlučujućeg mesta čovekovog u društvenom razvitku, praktična primena automatizacije upravljanja trupama zavisi od niza uslova vezanih za njega. Autori u te uslove ubrajaju: prvo, broj vojnih stručnjaka i starešina sposobnih da upravljaju jedinicama, koristeći kibernetiku i drugu automatizovanu tehniku; drugo, nivo vojnotehničke kulture svih vojnih lica povezanih na razne načine s tom tehnikom; treće, nivo moralno-psihološke pripreme čitavog ličnog sastava, uključenog u sistem „vojnika — tehnika”, njegovu idejnost i političku svest; četvrto, opšte socijalno stanje stvoreno u vojsci i društvu određenim ekonomskim i političkim faktorima. Prema tome, razvitak vojnog dela objektivno povećava zahteve i vojnoj tehnici i vojnim kadrovima, a preko njih i društvu u celini.

Izgrađivanje kvaliteta kod ličnog sastava, potrebnih za kompleksnu automatizaciju upravljanja trupama, veoma je složeno i vezano za rešenje drugog zadatka — naučnu organizaciju vojne delatnosti. Danas je sadržaj vojne delatnosti širok i razgranat i u prvom redu je uslovljen stalnim povećavanjem borbenih mogućnosti, pogonske snage i tehničke opremljenosti vidova i rodova oružanih snaga. Mehanizacija i automatizacija su danas obuhvatile ne samo ratnu mornaricu, avijaciju, raketne jedinice i trupe PVO, već i kopnene snage.

Stalne promene u vojnotehničkoj bazi uslovile su da vojna delatnost postaje sve više industrijalizovana i intelektualna; povećan je broj vojnih specijalista i izvršena njihova diferencijacija; porasla je uloga vojnih lica neposredno povezanih sa opsluživanjem vojne tehnike uopšte, a automatizovanih i automatskih sistema posebno. U tom procesu, smatraju autori, mogu se izdvojiti dve, relativno samostalne tendencije u kojima se izražavaju osobenosti vojne delatnosti: s jedne strane, porast opslužujućeg osoblja — montera, radnika na remontu i stručnjaka za tehničko održavanje sredstava, a s druge — povećana uloga vojnih lica neposredno vezanih za funkcionisanje automatizovanih sistema (operatora i drugih).

Pored iznetog, vojnu delatnost menja i činjenica da savremena vojna tehnika uslovljava nov položaj jedinica i pojedinaca u prostoru u odnosu na protivnika; sve veći broj vojnih lica udaljava se od linije neposrednog dodira trupa, oni ne vide protivnika i kontaktiraju s njim samo pomoću složene aparature i instrumenata. Mada se opasnost po vojnikov život time ne umanjuje, ona se, po mišljenju autora, ipak ispoljava u drugim formama, poprimajući drukčiju psihološku obojenost.

Pojedinac odgovara za izvršenje zadatka čitave jedinice, pa i najkрупnije. Promenjen je i međuodnos fizioloških i psiholoških komponenata vojniskovog ponašanja. Na primer, za vreme borbenog dežurstva u sistemu PVO vojnici su dugo u jednoličnim položajima, njihova delatnost prilikom osmatranja veoma je monotona, mada po svom značaju veoma odgovorna, što sve dovodi do povećanja psihičkog naprezanja. Zbog povećane uloge psiholoških osobina raste i uloga vojne psihologije uopšte, a inženjerske psihologije posebno; i jedna i druga postaju neophodan element obuke i vaspitanja jedinica.

Povećani su zahtevi i intelektualnom nivou vojnih lica, pa je porastao značaj njihove opšte, teoretske i stručne pripremljenosti i obučanosti — kao aktivnog faktora u jačanju borbene sposobnosti oružanih snaga.

Teoretska naobrazba, odnosno priprema vojnih kadrova direktno je zavisna od karaktera i fizionomije rata za koji se pripremaju oružane snage; ovo u tom smislu što ta naobrazba mora biti solidnija i veća ukoliko je rat složeniji. Ona je vojnim kadrovima neophodna da bi mogli da misle šire, dublje i brže, da sagledavaju vezu između pojedinih delova i svakog pojedinog od njih sa celinom, da sebi postavljaju ciljeve i pronalaze najefikasnije puteve za njihovo dostizanje, da stvaraju uslove za usklađivanje delatnosti trupa itd. Stoga je neophodna i njihova veća filozofska kultura, poznavanje principa, zakona i kategorija filozofije, bez čega je nemoguće povezivanje delimičnih i opštih zadataka; bez toga nije moguća ni procena stanja obuke trupa, njihove discipline, borbene situacije, niti sagledavanje osnovnih tendencija u razvitku ratnih događaja i sl. Vojna delatnost sve više postaje naučna, a dostignuti stepen opšte i vojnotehničke kulture pripadnika armije predstavlja svojevrсни pokazatelj efikasnosti te delatnosti.

Sve više dolazi do izražaja uzajamna povezanost savremene vojne tehnike i moralno-političkih kvaliteta ličnog sastava: moćnija i složenija tehnika zahteva veće moralno-borbene kvalitete, a moralno-političke prednosti nad protivnikom, sa svoje strane, obezbeđuju i prednosti u korišćenju vojne tehnike.

Izmenjen je i međusobni odnos vojnog kolektiva i pojedinca u njemu, od čijeg rada zavisi uspešno rešavanje ne samo taktičkih već i operativnih, pa i strategijskih zadataka.

Naučno rukovođenje jedinicama aktivira sve pripadnike armije i uslovljava porast uloge subjektivnog faktora u životu i delatnosti vojske. Međutim, subjektivni faktor nije u stanju da pruži više od onoga što je sadržano u objektivnim uslovima razvitka oružanih snaga i njihovim mogućnostima. On samo može da pomogne da se te mogućnosti brže realizuju ili da se taj proces uspori. Stoga i aktivnost čitavog ličnog sastava, a pre svega starešinskog kadra, mora biti usmerena ka potpunijem iskorišćavanju onih mogućnosti koje stvara društvo i same oružane snage kao njegov deo.

Jačanje uloge subjektivnog faktora nespojivo je sa subjektivizmom i volontarizmom, kao i sa stihijnošću i fatalizmom. Subjektivizam je veoma opasna pojava u vojnom delu, s obzirom na to što ne vodi računa o objektivnim uslovima i mogućnostima, ili što ignoriše najvažnije među njima. On se može izraziti u proizvoljnoj izmeni organizacione

strukture trupa ili proporcije vidova oružanih snaga i rodova vojske, ne uzimajući u obzir promene u njihovoj tehničkoj bazi. Pri tome se mora imati u vidu da subjektivizam ne treba mešati sa voljnim, odlučnim i energičnim akcijama i postupcima, s obzirom na to da se naučno rukovođenje ne može zamisliti bez voljnih napora oficirskog kadra i da je volja najvažnija strana subjektivnog faktora. Subjektivizam je blizak volontarizmu, tj. takvim odlukama i akcijama koje čovekovu volju odvajaju od objektivnih uslova.

S druge strane, danas su, uz to, tako opasne i štetne tendencije stihijnosti, oportunitizma i precenjivanja uloge objektivnih uslova. Borbenoj sposobnosti i gotovosti jedinica i oružane sile može samo da nanese ozbiljne štete slepo verovanje u automatsku izmenu organizacije trupa, organa upravljanja, metoda i načina u rešavanju zadataka pod uticajem promena u vojnoj tehnici, ili verovanje da tehnika, naročito automatizovana, može rešiti sve (ili gotovo sve) zadatke, bez posebnih čovekovih napora itd.

U zaključku izlaganja autori ističu dve (uzajamno povezane) tendencije koje karakterišu sadašnju etapu revolucije u vojnom delu: intenzivno uvođenje u čitavu oblast vojnog dela i jedinica automatskih i automatizovanih sistema, tj. automatizacije upravljanja, i drugo, podizanje nivoa naučne organizacije i rukovođenja trupama. Sjedinjene, obe te tendencije produbljuju revoluciju u vojnom delu i ubrzavaju tempo njenog razvitka. Uporedo sa izmenama i usavršavanjem materijalno-tehničke baze vojnog dela, usavršavanjem organizacije oružanih snaga, podizanjem obučenosti ličnog sastava i jačanjem njegovog moralno-političkog duha, u prvi plan sve više izbija zadatak podizanja naučnog nivoa upravljanja trupama, uz svestrano korišćenje savremene tehnike.

Sve to pred lični sastav oružanih snaga postavlja izuzetno važan i složen zadatak da se organski spoje (u jedinstvenu celinu) procesi daljih kvalitativnih promena u materijalno-tehničkoj bazi vojnog dela sa porastom naučnih znanja i kulture pripadnika armije, a da se porast njihove vojnotehničke kulture čvrsto poveže sa podizanjem njihovih moralno-borbenih kvaliteta.

N. D.

UREĐENJE TERITORIJE I CIVILNA INFRASTRUKTURA OD ZNAČAJA ZA ARMIJU

U inostranim vojnim časopisima poklanja se znatna pažnja problemima teritorijalne odbrane, a u nekim postoje i stalne rubrike u kojima se oni razmatraju. Ovde ćemo ukratko prikazati najzanimljivije delove iz dva članka koji imaju izvesnih dodirnih tačaka, pa se čak međusobno i dopunjuju, iako je jedan objavljen u austrijskom, a drugi u zapadnonemačkom časopisu.¹

CIVILNA ZAŠTITA I UREĐENJE TERITORIJE

Zanimljivo je to da autor članka u austrijskom časopisu prilazi problemu, što i ističe u uvodu, sa gledišta manjih, neutralnih evropskih zemalja — Austrije, Švajcarske i Švedske. Takve zemlje, po njegovom mišljenju, moraju neprekidno da podešavaju svoju odbranu prema mogućoj opasnosti i da stalno idu ukorak sa razvojem u okolnim zemljama. Pošto taktika pritisaka i pretnji civilnom stanovništvu pruža agresoru velike izgleda na uspeh, civilna zaštita zauzima ključno mesto u sistemu totalne odbrane. Autor smatra da ona gubi smisao ako ne obezbedi da najveći deo stanovništva preživi napad.

Pošto u savremenim uslovima zaštita stanovništva ne može da bude usmerena na sprečavanje već isključivo na smanjivanje posledica napada, raznim merama u pogledu uređivanja teritorije i izgradnje gradova treba težiti da se (promenom strukture gradova i regiona) postigne što veća sigurnost stanovništva. Najvažnije je da se pogodnim merama — rastresitošću i decentralizacijom, kao i izradom skloništa, što više smanje gubici u ljudstvu. Pri tome se moraju preduzeti i mere za sprečavanje velikih površinskih požara u stambenim četvrtima i za obezbeđivanje sanitetske i druge pomoći, snabdevanja, održavanja kontakta sa okolinom (radi informisanja) i sl. Polaznu tačku u ovim razmatranjima ne smeju predstavljati pojedine zgrade ili stambeni blokovi, već veći naseljeni rejoni.

Autor smatra da usmeravanje stambene i druge izgradnje ima poseban značaj, pri čemu ističe neke zahteve koji se pri uređivanju teritorije i izgradnji gradova moraju uzeti u obzir.

Odvajanje verovatnih ciljeva napada od stambenih rejona. Verovatne ciljeve napada — kao što su industrijski

¹ Herbert Bartik: *Zivilschutz und Raumordnung*, „Österreichische militärische Zeitschrift“, Austrija, br. 5/67.

Major Hugo Schnell: *Zivile Infrastruktur von militärischem Interesse*, „Truppenpraxis“, SR Nemačka, br. 1/68.

rejoni, saobraćajni čvorovi, ranžirne stanice, veća postrojenja za snabdevanje strujom, vodom, namirnicama i sl. — bezuslovno treba odvojiti od stambenih rejlona. Interesantno je autorovo mišljenje, naravno sa gledišta navedenih zemalja, da agresoru treba omogućiti jasno razlikovanje stambenih naseobina od ciljeva vojnog značaja (da ih ne bi napadao!).

Izbegavanje grupisanja ciljeva napada. Poželjno je da važnija postrojenja (industrijska, za snabdevanje, saobraćajna i sl.) budu tako raspoređena da u slučaju uništenja nekih od njih privredni potencijal zemlje bude što manje oslabljen. Osim toga, time se onemogućava agresoru da malim sredstvima postigne veliki uspeh.

Rastresitost i pogodna struktura stambenih kompleksa. Gusto izgrađeni gradski rejoni, posebno u glavnom gradu, naročito su ugroženi u slučaju rata. Smanjivanje gustine stanovanja pomoću zelenih koridora i druge mere smanjuju štetu. Inače, raščlanjavanje velikih gradova na relativno osamostaljene delove u skladu je sa sadašnjim društvenim i privrednim zahtevima za većom rastresitošću.

Briga za blisku evakuaciju. Kada nastane ratna opasnost poželjno je da se veći deo gradskog stanovništva evakuiše u bližu okolinu. Deo stanovništva može da se skloni i po rejlonima vikend (letnjih) kućica. Autor smatra da treba razmotriti i mogućnost za unapređivanje takvih gradnji.

Obezbeđivanje stabilne saobraćajne mreže. Razlozi ekonomičnosti, brzine i sigurnosti saobraćaja upućuju na sažimanje saobraćajnih tokova. Međutim, u slučaju rata treba obezbediti da se saobraćaj što uspešnije odvija i posle uništenja pojedinih postrojenja — žel. stanica, mostova i dr. Protivrečnost između zahteva za ekonomičnošću i interesa odbrane zemlje može se rešiti dalekovidim planiranjem u okviru uređivanja teritorije. Zbog toga treba težiti izradi saobraćajnica u vidu mreže.

Decentralizacija snabdevanja. Autor smatra da bi snabdevanje naselja i preduzeća strujom i vodom bilo olakšano postojanjem snabdevačkih postrojenja u obliku mreže, koju bi napajalo nekoliko manjih decentralizovanih postrojenja. Iskustvo iz drugog svetskog rata je pokazalo da je neophodno obezbediti snabdevanje vodom nezavisno od vodovodne mreže. Rešenje za ovo autor vidi u održavanju postojećih i izradi novih bunara sa živom vodom i u oblastima gde postoji vodovodna mreža. Preporučuje se i izrada jezeraca, bazena i sl. koji bi u miru služili za potrebe sporta i oporavka.

Obezbeđivanje rada uprave i informisanja. Za važnije organe uprave treba obezbediti pogodna mesta bilo primenom decentralizacije koju i inače zahteva savremena izgradnja gradova, bilo obrazovanjem upravnih centara u periferno raspoređenim novim gradskim naseljima. Uzbunjivanje i informisanje stanovništva u savreme-

nim uslovima ima sve veći značaj; autor smatra da rešenje za ovo treba isto tražiti u decentralizaciji.

Određivanje sanitetskih zona i zona sigurnosti. U članku se iznosi da se, na osnovu Ženevske konvencije (od 12. VIII 1949), pre ili u toku ratnih dejstava može zaključiti sporazum sa drugim državama da se ne napadaju određene „sanitetske zone i mesta sigurnosti” za ranjene, bolesne, decu i majke. Stvaranje takvih zona i mesta zaslužuje, po mišljenju autora, pažnju i organi za uređivanje teritorije treba da to uzmu u obzir.

Zbog suviše velike koncentracije stanovništva, industrije i saobraćaja došlo je u toku drugog svetskog rata do velikih gubitaka u ljudstvu i materijalnim dobrima. Na žalost, posle rata su se ove pouke brzo zaboravile. Na mestu porušenog stambenog bloka ili fabrike gradili su se novi blokovi i fabrike. S druge strane, moć oružja se strahovito povećala, a vreme uzbunjivanja svelo gotovo na nulu. Osim toga, može se zapaziti težnja ka sve većoj koncentraciji privrede, a time i sve većem grupisanju stanovništva. Sa gledišta privrede, krupne aglomeracije su poželjne i potrebne. Stoga autor smatra da bi beskompromisno suprotstavljanje ovim tendencijama — sa gledišta civilne zaštite — značilo zahtevati nemoguće i da bi se time najmanje doprinelo njenjoj svrsi. On je mišljenja da organi za uređivanje teritorije treba da teže „rastresanju” suviše velikih koncentracija i to podsticanjem izgradnje aglomeracija ograničenog obima na izvesnim mestima, čime bi se izišlo u susret zahtevima privrede za koncentracijom, a istovremeno sprečilo dalje zgušnjavanje postojećih rejona. Prema tome, pogodnim merama u oblasti uređivanja teritorije i izgradnje gradova mogu se postići bitna poboljšanja i u smislu civilne zaštite i strukture privrede i naseljavanja. Ove, u izvesnoj meri, neprecizne i protivrečne postavke iz problematike uređivanja teritorije autor pokušava da objasni na nekim primerima iz prakse.

Iako se u ovom delu članka razmatra austrijski prostor, kraći prikaz ovih primera iz prakse omogućiće da se uoče izvesni problemi opštijeg značaja.

Autor najpre razmatra probleme istočnog dela Austrije koji karakteriše saobraćajna struktura usmerena pretežno ka Beču. Sam Beč ima privlačno dejstvo, privredni i duhovni uticaj velegrada je sve veći, a pojačano iseljavanje ljudi u Beč sve više slabi susedne rejone. Sa gledišta civilne zaštite ovaj razvoj je veoma zabrinjavajući (sve veće zgušnjavanje privrede i naseobina), dok je zvezdasta struktura saobraćajnica veoma osetljiva. Zbog toga je predloženo da se funkcionalnom kooperacijom dva grada zapadno od Beča (St. Pölten i Krems) stvori jezgro od oko 100.000 stanovnika koje bi neutralisalo tu privlačnu snagu Beča i privuklo ljude i preduzeća. Preduslov je usmeravanje saobraćajnica ka ova dva grada — već se planira izgradnja puta I reda sa novim mostom preko Dunava. Autor navodi da se, na osnovu studije Instituta za privredna istraživanja, smatra da 100.000 stanovnika predstavlja najnižu granicu za zasnivanje jake industrije. Time se omogućava dobijanje većeg i raznovrsnijeg broja radnih mesta nego u sadašnja dva

razdvojena grada. Ovakvo rasterećenje Beča od priliva novih stanovnika i preduzeća veoma je poželjno sa gledišta civilne zaštite.

Da bi se sprečilo dalje zgušnjavanje u prostoru Beča postoji još jedna mogućnost. Naime, već je izrađen Program industrijskog razvoja pokrajine Donje Austrije u kome su, na osnovu istraživanja, date preporuke za regionalni industrijski razvoj. Povećavanje broja industrijskih radnih mesta za 30.000 u toj pokrajini smanjiće odseljavanje u pravcu Beča. Koncentracija je sa gledišta privrede potrebna i teško se može sprečiti; međutim, radi se o tome da se bar zadrži u okvirima koji neće predstavljati bitnije pogoršanje sa gledišta civilne zaštite. Pri izboru mesta za regionalni industrijski razvoj uzimaju se u obzir, pored infrastrukture, i socijalni, privredni i kulturni zahtevi. Sva nova „industrijska težišta“, koja su već isplanirana, autor deli na mesta I, II i III reda. Najvažnija su ona I reda u kojima se za sledećih 15 godina predviđa godišnji prirast od 2.500 radnih mesta. Veliki značaj imaju i „težišta“ II reda sa godišnjim prirastom od 1.000 novih radnih mesta. Naselja III reda, sa godišnjim prirastom od oko 300 radnih mesta, manjeg su značaja, kao i ona gde se predviđa prirast od svega 150 radnih mesta.

Što se tiče „razređivanja“ postojećih velegradskih sklopova, autor vidi rešenje u rasterećivanju saobraćaja prema centru, kao i iz centra, i u obrazovanju novih težišta na perifernom krugu — za koje treba obezbediti dalje snabdevanje. Novija privredna i socijalna razmatranja i gledišta o izgradnji gradova u skladu su i sa potrebama civilne zaštite: rastresitost naseobina i industrije. I jedno i drugo zahtevaju rasterećivanje velikih koncentracija i unapređivanje slabije razvijenih regiona obrazovanjem u njima jačih centara, što znači: decentralizacija obrazovanjem novih težišta.

Po nalogu austrijskog Ministarstva unutrašnjih poslova, Institut za prostorno planiranje je analizirao čitav državni prostor radi izrade „plana (za slučaj) opasnosti“. Pri tome su procenjivani verovatni ciljevi napada, kao na primer, industrijska i saobraćajna postrojenja, stambene aglomeracije i sl. U obzir su uzeti razaranja i požari, ali ne i opasnost od radijacije. Analiza utvrđene zone opasnosti služi kao radna osnova za organe civilne zaštite koji uzimaju u obzir uticaj mesnih prilika na evakuaciju, spasavanje i snabdevanje. Pri tome se mora imati u vidu povećan značaj topografskih i meteoroloških uslova na širenje požara i radioaktivnih padavina, kao i posledice rušenja brana (zone plavljenja).

Interesantno je mišljenje autora da je preduslov za organizacijske mere obrazovanje područja civilne zaštite, tj. spajanje zona opasnosti u jedinstvenu lokalnu organizaciju civilne zaštite, bez obzira na političke i administrativne granice, u kojima bi se problemi rešavali zajednički (Austrija je savezna država sa 6 „zemaljskih“ vlada, tj. „republika“).

Na osnovu „plana (za slučaj) opasnosti“ područje nadležnosti civilne zaštite treba da preduzme organizacijske mere u pogledu snabdevanja stanovništva (skladišta van ugroženih rejonu), određivanja prihvatnih zona za izbeglice (regulisanje saobraćaja i određivanje saobraćajnica) i rejonu razmeštaja snaga za pružanje pomoći, kao i proširivanja bolničkih kapaciteta (pomoćne bolnice).

Kao bitnu meru za zaštitu stanovništva autor ističe izgradnju skloništa koja je od velikog značaja i sa psihološkog gledišta. Većina nadležnih u Austriji zastupa mišljenje da treba obezbediti minimalnu zaštitu za svakog građanina, a veći stepen zaštite u ugroženim rejonima (za veća naselja). Međutim, u pogledu redosleda mišljenja se razilaze. Zahtevu za jednaki šansa za preživljavanje, tj. za pojačanom zaštitom u gušćim naseljima, uz istovremenu minimalnu zaštitu za ostale, suprotstavlja se zahtev za jednakom minimalnom zaštitom za svakog građanina, što bi značilo da se tek posle obezbeđivanja osnovnog programa zaštite može preći na zaštitu višeg stepena u gušće nastanjenim rejonima. Sprovođenje „osnovne zaštite“ za sve stanovnike u istom obimu obuhvata zaštitu od zračenja, sigurnost od zatrpavanja i hermetičnost skloništa. Autor smatra da je opasnost za gušće naseljene rejone očevidna, te je zahtev za „jednakom zaštitom za sve“ ipak za diskusiju.

Zahtev za jednakom minimalnom zaštitom za svakog građanina zasniiva se na pretpostavci da će se eventualni rat u srednjoj Evropi voditi nuklearnim oružjem, ali da će neutralnost Austrije biti poštovana. U tom slučaju ona će biti ugrožena od radioaktivnih padavina. Ukoliko bi, po mišljenju autora, i došlo do nuklearnog rata, on bi bio ograničen na upotrebu samo taktičkih nuklearnih oružja. Opasnost za Austriju sastojala bi se u tome što njena neutralnost predstavlja operativnu prepreku za povezivanje snaga NATO-a u pravcu sever-jug. Zbog toga smatra da, u okviru opšte odbrane zemlje, treba obezbediti tesnu saradnju vojne, civilne i privredne „odbrane“ radi obezbeđivanja nesmetanih pokreta operativnih jedinica, usmeravanja evakuisanih i izbeglica, zaštite važnih objekata od sabotaže i sl. U pogledu uređivanja teritorije i civilne zaštite, najveći i najbitniji problem predstavlja rejon glavnog grada, te mu zato treba dati prioritet.

CIVILNA INFRASTRUKTURA OD ZNAČAJA ZA ARMIJU

Kao što je već napomenuto, u drugom članku se razmatra problematika ove veoma obimne oblasti u koju spadaju: komunikacije svih vrsta, objekti za snabdevanje, vojnogradevinska problematika i sl. Radi boljeg razumevanja, zapadnonemački autor u početku precizira značenje nekih upotrebljenih termina. Tako termin „infrastruktura“ u okviru NATO-a označava sistem postojećih ili planiranih stalnih tehničkih objekata i postrojenja na tlu jedne zemlje. Ona se deli na „vojnu“ i „civilnu“ infrastrukturu, a obuhvata objekte i postrojenja koji neposredno ili posredno služe odbrani zemlje.

U civilnu infrastrukturu autor ubraja postrojenja i objekte za stanovanje, zatim one namenjene školstvu, nauci, tehnicima, priredi, upravi, snabdevanju, saobraćaju i sl.

Vojnu infrastrukturu deli na „opštu“ i „posebnu“ infrastrukturu pojedinih vidova Bundesvera, NATO-a i savezničkih trupa stacioniranih u Saveznoj Republici Nemačkoj. Vojna infrastruktura obu-

hvata objekte koji služe isključivo u vojne svrhe, a izgrađeni su na zemljištu u vojnom ili državnom vlasništvu. Tu spadaju objekti za smeštaj, komandovanje, obuku, snabdevanje i borbu jedinica.

„Civilna infrastruktura od značaja za armiju” predstavlja, prema autorovom mišljenju, neku vrstu spone između vojne i civilne infrastrukture. U nju spada ono što ima vojni značaj, ali se ne nalazi na zemljištu koje pripada vojsci.

U vezi sa planiranjem oružanih snaga i stacioniranjem trupa treba napomenuti da u pogledu civilne infrastrukture uvek postoji opšti ili lokalni značaj za armiju. Međutim, autor ističe da štedljivo budžetiranje nalaže da se vojni zahtevi što više zadovoljavaju uzimanjem u obzir postojećih ili planiranih civilnih postrojenja. Svakako da ta postrojenja treba podesiti posebnim vojnim zahtevima. Da bi se pri tome postigla optimalna korist potrebno je (održavanjem stalnog kontakta) uskladiti vojno i civilno planiranje.

U vreme mira, a u slučaju rata punu operativnu slobodu dejstva oružanih snaga.

Na osnovu navedenih potreba trebalo bi preduzeti specijalne mere u pogledu infrastrukture, naročito u oblasti putnog, železničkog, rečnog, pomorskog i vazdušnog saobraćaja, kao i žičara.

Najveći značaj autor pridaje putevima, bez obzira na to što se vojna vozila mogu kretati i po terenu (van puteva). To kretanje treba da se ograniči samo na slučajevne obilaska porušenih puteva, odnosno na slučajevne borbenih dejstava, pošto ono uvek ide na račun brzine, radijusa i dugotrajnosti vozila. Vojne kolone sa teškim vozilima, koja prevazilaze propisane dimenzije i težine, postavljaju pred putnu mrežu velike zahteve. Stoga je stvaranje putne mreže koja bi odgovorila ne samo sadašnjem stanju već i budućem razvoju, veoma bitan zadatak.

Postojeći javni putevi lokalnog značaja često ne odgovaraju vojnim zahtevima i potrebama mirnodopskih jedinica u pogledu širine, mostova, pravca protezanja, raskrsnica (često su u nivou sa žel. prugama i važnijim putevima); stoga u troškovima građevinskih rešenja navedenih problema treba da učestvuje i Bundesver, jer sve ovo spada u lokalnu vojnu putnu mrežu.

Osnovna vojna putna mreža je od opšteg značaja i sastoji se od određenih auto-puteva i saveznih i zemaljskih („republičkih”) puteva koji u slučaju rata treba da stoje na raspolaganju vojnim jedinicama za kretanje. Oni treba da imaju širinu od 8,5 m i takvu podlogu da mogu izdržati stalni saobraćaj teških i guseničnih vojnih vozila, i to u svim vremenskim uslovima. Posebnu pažnju treba obratiti na nosivost mostova.

Autor napominje da srednjoevropska putna mreža treba da odgovara standardu država—članica NATO-a, a ujedno i da povezuje nacionalne mreže vojnih puteva.

U članku se posebno ukazuje na potrebu da se u pojedinim zonama na auto-putevima izgrade pomoćne sletne staze. Ova postrojenja bi u slučaju rata služila za prinudno sletanje aviona, dok se u miru ne bi koristila da se ne bi ometao normalan saobraćaj. Pre puštanja u saobraćaj trebalo bi izvršiti vežbe, odnosno probe sletanja. Svi dopunski

radovi u ovu svrhu padaju na teret Bundesvera. Autor napominje da pored tih mesta treba izraditi stajanke za avione, izlaze na okolno zemljište, prostore za odmor i sl., a obavezno i obilaski za nesmetan saobraćaj kada se auto-put koristi kao aerodrom. Radi bezopasnog sletanja treba obezbediti zone sigurnosti u kojima ne sme biti nikakvih prepreka (mostova, stubova, drveća, dalekovoda).

Navedene i druge mere mogu se, po mišljenju autora, ostvariti samo tesnom saradnjom odgovarajućih organa Bundesvera sa upravama za puteve, opštinama, organima šumarstva, poljoprivrede, vodoprivrede i sl.

Vojna železnička postrojenja su, i pored savremene potpune motorizacije, ipak neophodna. U vreme mira — za pozadinsko obezbeđenje i prebacivanje guseničnih vozila i dr. na vežbališta i poligone, a u doba rata — za početna prevoženja, dotur materijalnih sredstava, sanitetski transport i sl. Autor smatra da u miru glavnu pažnju treba pokloniti izradi priključaka železničkih pruga ka vojnim objektima, zatim obilazaka većih železničkih raskrsnica. U izvesnim slučajevima mora se čak povećati rastojanje kod duplih koloseka zbog veće širine nekih tereta (tenkova). Vojne pretovarne stanice treba da se nalaze dalje od većih železničkih centara i da raspoložu priključkom na putnu mrežu.

Najzad, autor ističe i probleme nastale usled sve češćeg ukidanja pojedinih civilnih pruga — što stvara dopunske teškoće Bundesveru; u tom slučaju on mora da finansira održavanje ukinutih pruga ako se nalaze u rejonima skladišta, poligona i sličnih vojnih objekata.

Vojni vodeni putevi. Postojeća civilna postrojenja u miru obično zadovoljavaju i vojne potrebe, a izuzetno treba urediti i vojna sidrišta.

Za slučaj rata moraju se preduzeti razne mere. U sporazumu sa organima rečnog saobraćaja treba izvideti i odrediti gazove koji će omogućiti prelazak vodenih prepreka na širokom frontu, bez posebnih priprema i specijalne opreme. Takođe treba izraditi rezervna mesta prelaza radi rasterećivanja ili zamene taktički važnih stalnih mostova; ova mesta se sastoje od rampi na obema obalama koje treba povezati sa postojećom putnom mrežom. Na taj način će se u ratu omogućiti podizanje mostova ili skela. Autor dodaje da i na morskoj obali treba izraditi pomoćne rampe za istovar i iskrcavanje — za svaki slučaj ako bi došlo do onesposobljavanja civilnih luka.

Autor smatra da se u slučaju rata sva postrojenja za vazdušni saobraćaj moraju koristiti za vojne potrebe. Stoga još u doba mira treba proučiti njihovu upotrebljivost za rat, a po potrebi blagovremeno izvesti i dopunske radove.

Slično treba postupiti i sa postojećim žičarama, jer mogu — kao što je poznato — veoma korisno da posluže kao transportno sredstvo na ispresecanom zemljištu.

Infrastruktura snabdevanja. Autor smatra da još za vreme mira treba uticati na izbor lokacija raznih uređaja i postrojenja za snabdevanje (dalekovoda, kablova, vodoprivrednih i energetskih po-

strojenja i sl.) tako da u slučaju rata ne budu ugrožena vojnim dejstvima, kao i da se mogu staviti u službu logistike.

On takođe ističe da teritorijalne komande, u okviru operativnog planiranja, a u sporazumu sa nadležnim NATO-komandama, moraju da izrade razne prepreke i pripreme rušenja pojedinih postrojenja i objekata civilne infrastrukture od značaja za armiju. Prodiranje neprijatelja može da se spreči ili uspori i ojačavanjem prirodnih prepreka, kao na primer, plavljenjima, odgovarajućim radovima na obalama reka, dizanjem nivoa rečne površine i sl. Sve navedene pripreme, odnosno radovi, zahtevaju saradnju i dogovore sa civilnim vlastima.

Autor posebno ukazuje i na potrebu gradiranja nosivosti mostova prema vojnim standardima (u stvari, određenim NATO-standardima), napominjući da se te brojne oznake ne poklapaju ni sa težinom vozila ni sa nosivošću mostova u tonama. Pre postavljanja oznaka potrebno je da se još jednom provere proračuni postojećih mostova i obave dopunski za nove mostove prema vojnim standardima. Dopunske troškove snosiće Bundesver.

Nadležni organi treba da prate i registruju čitavu civilnu građevinsku delatnost od značaja za armiju i utvrđuju da li su potrebne izvesne promene ili dopune radi zadovoljavanja vojnih zahteva. U tu svrhu stoje na raspolaganju podaci iz planova za uređivanje teritorije, četvorogodišnji planovi izgradnje saveznih puteva, generalni saobraćajni planovi pokrajina i gradova, godišnji programi uprava za puteve i dr.

Na kraju članka autor ističe da su u ovoj oblasti rada, koja je od koristi i za civilni domen, naročito za oblast saobraćaja, već postignuti dobri rezultati. Lokalna mreža vojnih puteva je tako izgrađena da omogućava normalnu obuku. U osnovnoj putnoj mreži ojačani su mostovi, a izgrađena su i prva mesta za prinudno spuštanje aviona. Na železnicama su izvršena neka poboljšanja radi zadovoljavanja vojnih zahteva. Takođe su već izrađena i isprobana neka rezervna mesta prelaza na rekama. Međutim, autor konstatuje da za nadležne vojne organe ostaje još dosta poslova u ovoj oblasti, koji zahtevaju strpljiv i dugotrajan rad i dobru saradnju sa civilnim vlastima.

M. Jov.

BORBA U SUSRETU

U knjizi „Taktika”, od grupe sovjetskih autora¹, u kojoj se razmatraju osnovna pitanja iz taktike združenog boja u raketno-nuklearnom ratu, posebna glava posvećena je borbi u susretu, do koje će, kako autori tvrde, u savremenim borbenim uslovima dolaziti češće nego ranije, a ponekad će i preovladivati nad ostalim vidovima borbenih dejstava.² Tako povećanu ulogu borbe u susretu uslovljava izuzetna odlučnost u postizanju ciljeva kojima će težiti protivničke strane, kao i povećane mogućnosti za realizovanje tih ciljeva napadnim dejstvima.

Masovna upotreba nuklearnih sredstava, velika pokretljivost jedinica i manevarski karakter borbenih dejstava povećavaju verovatnoću borbe u susretu. Do nje će najčešće dolaziti pri sudaru protivničkih snaga koje maršuju, zbog čega je njeno izvođenje neposredno povezano sa istovremenim razvijanjem jedinica iz marševskih kolona. Do nje može doći i u toku drugih vidova borbe. U svim slučajevima ovaj vid borbenih dejstava je specifičan i karakteriše se obostranim nastojanjem protivnika da preduhitre jedan drugog u razvijanju, nanošenju udara, zauzimanju pogodnih linija i dr. Drugim rečima, od početka pa sve do kraja borbe u susretu, obe strane će neprekidno i uporno težiti osvajanju i održavanju inicijative, jer onaj koji je bude imao moći će da diktira svoju volju protivniku i da ga većim dejstvima razbije, čak i ako ne bi raspolagao opštom brojnom nadmoćnošću.

USLOVI NASTAJANJA BORBE U SUSRETU

Prve borbe u susretu, u istoriji ratova, potiču negde krajem XVIII veka, kada se umesto linijske pojavila kolonska taktika u kombinaciji sa raščlanjenim strojem. Tada je jedinicama omogućeno da šire primenjuju manevar i da u borbu stupaju iz pokreta, razvijajući se neposredno iz marševskih kolona. Ipak, usled malog brojnog stanja armija, njihove slabe tehničke opreme i nedovoljne vatrene moći, do borbe u susretu dolazilo je veoma retko.

Kasnije, u toku XIX i XX veka, pojavom masovnih armija, razvojem tehnike naoružanja, sve većim značajem manevra, sve više ima primera borbe u susretu. Tako je u II svetskom ratu do borbi u susretu dolazilo češće. Međutim, usled izmenjenog karaktera početnog perioda

¹ *Taktika*, od grupe sovjetskih autora, pod opštom redakcijom kandidata vojnih nauka, docenta, general-majora V. G. Rezničenka, Moskva, 1966 (Prevod knjige izlazi u izdanju VIZ-a u toku 1968. godine).

² U ovom prikazu donosimo najvažnija razmatranja autora knjige o borbi u susretu — bez ikakvog komentara sa naše strane. — Prim. G. V.

rata nije bilo, u stvari, onog slobodnog manevarskog prostora koji je postojao između protivnika u I svetskom ratu, a koji se predviđao i vojnom teorijom između dva rata. S obzirom na to što su pokretne, udarne grupacije nemačkih trupa bile pravovremeno razvijene, a sovjetske prigranične trupe iznenađene, do borbi u susretu nije dolazilo prilikom međusobnog približavanja protivnika (u marševskim kolonama) na početku ratnih dejstava, kao što je to bilo karakteristično u I svetskom ratu, već, po pravilu, kada su sovjetske trupe koje su pristizale iz dubine nanosile protivudare.

Kao što pokazuje istorija ratova i ratne veštine, borba u susretu je tipična pojava početnog perioda rata. U tom periodu obe strane nastoje da pridobiju i zadrže inicijativu, da prenesu ratna dejstva na teritoriju protivnika i da što brže prodru u dubinu, kako bi mu osujetile mobilizacijski razvoj, podilaženje i organizovano uvođenje glavnih snaga u borbu, kako bi mu dezorganizovale komandovanje i ovladale objektima (rejonima) od životnog značaja, a samim tim stvorile pogodne uslove za razvijanje narednih, odlučujućih dejstava i za potpuno razbijanje neprijatelja. Kada se protivnici kreću jedan prema drugom podjednako odlučni da postignu cilj — da razbiju neprijatelja napadnim dejstvima — prirodno je što se stvaraju uslovi za nastajanje niza susretnih borbi već na samom početku ratnih dejstava. Pri tome se, povećanjem pokretljivosti jedinica, vreme od momenta otpočinjanja neprijateljstava do prvih borbi u susretu smanjuje. Dok su u I svetskom ratu prve borbe u susretu nastajale od petog do sedmog, a na pojedinim vojištima čak i petnaestog dana nakon otpočinjanja ratnih dejstava, u II svetskom ratu³ su iskrsavale već prvih dana, a tamo gde su sovjetske jedinice morale izvoditi marš iz dubine — sa odstojanja do 500 km — četvrtog dana rata.

U savremenim uslovima, početni period rata imaće poseban značaj. U njemu će kopnene snage, iskorišćavajući masovne nuklearne udare stratejske namene, odmah otpočeti aktivna i odlučna dejstva koja će se karakterisati velikim prostornim zamahom, dinamičnošću, silovitim razvojem na odvojenim pravcima, širokom primenom raznih oblika manevra, pri čemu neće biti neprekidnih frontova. U tako izuzetno intenzivnoj borbi, obe strane će nastojati da osnovne zadatke reše napadom, usled čega će češće dolaziti do susretnih borbi i bojeva.

Situacija u kojoj će dolaziti do borbi u susretu, odnosno u kojoj će se one voditi u početnom periodu rata, biće veoma složena i karakterisaće se: obostranom masovnom upotrebom nuklearnih sredstava, velikim rušenjima i poplavama, radioaktivnim kontaminiranjem velikih prostorija, neprekidnim podilaženjem jedinica iz dubine i njihovim stupanjem u borbu iz pokreta, upornom borbom za osvajanje i održavanje inicijative, neravnomernim razvojem borbenih dejstava i dubokim uzajamnim uklinjavanjem obostranih snaga.

Po pravilu, u početku rata, borbe u susretu nastajace razvijanjem glavnih snaga iz marševskih kolona. Pri tome, vreme celokupnog organizovanja borbe biće krajnje ograničeno, a uz to pod dejstvom nepri-

³ Autori knjige imaju u vidu samo sovjetsko-nemački front — prim. G. V.

jatelja i uz savladavanje ili obilaženje kontaminiranih zona i reiona sa masovnim ruševinama.

Jedna od specifičnosti borbi u susretu u početnom periodu rata sastoji se u tome što će se odigravati bez borbenog iskustva ljudi, naročito prilikom upotrebe oružja za masovno uništavanje. To će od komandnog sastava zahtevati visoke organizatorske sposobnosti i zalaga nje, kao i čvrstinu i umešnost u rukovođenju jedinicama.

Iskustva iz II svetskog rata pokazuju da borbe u susretu nisu nastajale samo na početku, već i u toku rata, što je bio rezultat, pre svega, promena materijalno-tehničke baze rata. Borbe u susretu su naročito često vodile tenkovske i mehanizovane združene jedinice koje su posedovale veliku pokretljivost, vatrenu moć i udarnu snagu.

U napadu, borbe u susretu su iskrsavale pri odbijanju protivnapada i protivudara u taktičkoj dubini odbrane neprijatelja, pri razvijanju uspeha u operativnoj dubini, u toku gonjenja i pri odbijanju pokušaja neprijatelja da probije front okruženja.

U savremenim uslovima, borbe u susretu mogu, takođe, iskrsavati u raznim fazama napada. S obzirom na postojanje i primenu nuklearnih sredstava, duboko ešeloniranje odbrane i postojanje protivnikovih visokopokretnih i rastresito raspoređenih rezervi, do borbi u susretu može dolaziti češće nego ranije, tako reći u samom početku napada. Ovo zato što će se, posle nanošenja nuklearnih udara, u odbrani branioca stvoriti breše (prekidi fronta) koje će napadač težiti da iskoristi za odlučno i brzo prodiranje u dubinu. Istovremeno, branilac će privlačiti svoje rezerve radi zatvaranja breša i zaustavljanja proboja napadača, primenjujući pri tome protivnapade i protivudare. Obostrana smela i odlučna dejstva u takvoj situaciji neizbežno će dovoditi do borbi u susretu. To će posebno dolaziti do izražaja pri proboju pokretne odbrane koja se zasniva na protivnapadima i protivudarima jakih i visokopokretnih rezervi, raspoređenih po dubini.

Specifičnosti situacije pri iskršavanju borbe u susretu u taktičkoj dubini odbrane sastoj se u tome što se napadačeve jedinice u momentu otpočinjaja susretnog sudara već nalaze u borbenim ili evolucionim porecima i dejstvuju uz podršku avijacije i dalekometnih vatrenih sredstava, raspoređenih na vatrenim položajima. To pogoduje napadaču, pogotovu ako je borba u susretu unapred predviđena i ako su preduzete odgovarajuće mere. Istovremeno, braničeve rezerve će morati da savladaju izvesno odstojanje i da se razviju; međutim, one će se kretati pod zaštitom svojih jedinica koje se već brane i najčešće će se razvijati na unapred izabranim i uređenim linijama, nanoseći udare po dobro proučenim pravcima. Da bi u takvim uslovima napadačeve jedinice obezbedile uspeh u borbi u susretu, moraju što pre savladati otpor braničevih snaga koje su posele linije odbrane i preduhitriti njegove rezerve u zauzimanju pogodnih linija za razvoj, sprečavajući im organizovano stupanje u borbu i razbijajući ih — snažnim udarom iz pokreta — još u toku njihovog podilaženja.

Borbe u susretu će, verovatno, najčešće nastajati pri razvijanju napada u operativnoj dubini odbrane neprijatelja, kada za obe protivničke strane nastaju povoljni uslovi za izvođenje širih manevara. U toj situa-

ciji neke napadačeve jedinice, koje su u borbenim porecima, mogu voditi borbu sa neprijateljevim žarištima otpora u dubini, dok će druge izvoditi gonjenje evolucionim porecima ili će prodirati u kolonama kako bi preduhitrile njegove rezerve u zauzimanju pogodnih linija i nanele im udare u bok i pozadinu. Deo raketnih i artiljerijskih jedinica nalaziće se takođe u pokretu, što će znatno smanjivati stepen neutralisanja neprijatelja vatrom.

Da bi razvio uspeh u napadu i razbio protivnapad braniočevih rezervi, napadač će uvoditi druge ešelone i rezerve. Zbog toga će borbe u susretu biti karakteristične i za dejstva ovih snaga — pri njihovom uvođenju u borbu.

U savremenim uslovima znatno je porasla verovatnoća nastajanja borbi u susretu pri gonjenju. To će se najčešće događati pri sudaru jedinica koje izvode gonjenje sa braniočevim rezervama koje pridolaze iz dubine da bi izvršile protivnapad ili posele pogodnu liniju odbrane.

Borba u susretu može nastati i u toku manevra radi okruženja neprijatelja, pri sudaru sa njegovim rezervama koje nastoje da spreče to okruženje, ili pri odbijanju njegovog napada čiji je cilj oslobađanje okružene ili odsečene grupacije.

U odbrani, kao što se to najčešće događalo i u prošlom ratu, do borbe u susretu će dolaziti uglavnom pri protivnapadu i protivudaru na napadačeve snage.

Upotrebom nuklearnih sredstava branilac može gotovo momentano promeniti odnos snaga u svoju korist i brzo preći iz odbrane u napad, angažujući za ovo brzopokretne, motorizovane jedinice. Obostrano nastojanje protivnika da postignu svoje ciljeve napadnim dejstvima neizbežno će u odbrani, i to češće nego ranije, dovoditi do borbe u susretu.

U odbrani, do borbi u susretu dolazi, po pravilu, u složenijim uslovima nego u napadu, jer napadač raspolaže nadmoćnijim snagama i sredstvima i ima inicijativu, bar do preokreta situacije. Sem toga, jedinice koje se brane trpe znatne gubitke od nuklearnih i vatrenih udara napadača, što umanjuje njihovu mogućnost za aktivna dejstva. Zbog toga je potrebna izuzetna operativnost i preciznost rada komandi i štabova u odbrani, kao i brzina manevra jedinica pri preduzimanju borbe u susretu.

S druge strane, branilac će, naročito ako je blagovremeno organizovao odbranu, imati izvesnih prednosti u odnosu na napadača koje će olakšati uspeh borbe u susretu. Te prednosti, pored ostalog, proističu iz dobrog poznavanja zemljišta i njegove uredenosti u inženjerijskom smislu, iz mogućnosti boljeg izbora pravca glavnog udara i preduzimanja prikrivenog i iznenadnog manevra, preciznijeg nanošenja nuklearnih i vatrenih udara.

U savremenim uslovima odbrane, borbe u susretu mogu nastajati ne samo pri izvođenju protivnapada, već i pri sudarima sa neprijateljevim jedinicama koji se izvode da bi se zatvorile breše od nuklearnih udara, kao i mesta proboja. Branilac će takođe često voditi borbu u susretu sa snagama napadačevih vazdušnih i pomorskih desanata. Obostrano nastojanje da se noć iskoristi za marševe i borbena dejstva često će dovoditi do noćnih borbi u susretu.

Uslovi nastajanja borbe u susretu biće različiti u svakom konkretnom slučaju, što će uticati na njeno organizovanje i izvođenje. Ipak, njena suština — istovremeno obostrano rešavanje zadataka napadnim dejstvima — biće stalna. Zbog toga je moguće odrediti neke najvažnije zajedničke karakteristike borbi u susretu i osnovne uslove za postizanje uspeha pri njihovom izvođenju.

KARAKTERISTIKE SAVREMENE BORBE U SUSRETU

Jedna od najvažnijih karakteristika borbe u susretu jeste neprekidna i uporna borba za osvajanje i održavanje inicijative. Prilikom borbi u susretu obe strane nastoje da protivnika razbiju napadnim dejstvima. Za postizanje tog cilja svaka od njih teži, pre svega, da ima inicijativu, kako bi obezbedila slobodu dejstva, diktirala svoju volju neprijatelju i prinudila ga da dejstvuje u nepovoljnim uslovima.

Borba za inicijativu može se voditi raznim sredstvima, na razne načine i u raznim fazama borbe u susretu. U savremenim uslovima ona otpočinje još izdaleka, nanošenjem raketno-nuklearnih udara i upotrebom avijacije i dalekometne artiljerije. Glavnu ulogu u tome imaju nuklearna sredstva. Zato svaka strana nastoji da preduhitri drugu u nanošenju nuklearnih udara i to, pre svega, po nuklearnim sredstvima i glavnim grupacijama neprijatelja.

Prema stepenu približavanja oba protivnika, borba za inicijativu se pojačava jer svaka strana nastoji da, uporedo sa nuklearnim i vatrenim udarima, preduhitri drugu u razvijanju jedinica, izvođenju napada iz pokreta i zauzimanju pogodnih linija i rejona.

Upotreba nuklearnih sredstava omogućava da se odnos snaga brzo menja, a duboko ešeloniranje i velika pokretljivost trupa obezbeđuju brzo pristizanje novih jedinica na bojište. Zbog toga će strana koja izgubi inicijativu nastojati da je povрати, pre svega, nanošenjem nuklearnih udara i uvođenjem u borbu svežih snaga. Ti pokušaji se mogu ponavljati više puta. Druga strana će, opet, preduzimati sve moguće mere da bi zadržala inicijativu. Prema tome, prilikom borbi u susretu odvišće se neprekidna i uporna borba za sticanje i održavanje inicijative.

Ishod borbe za inicijativu opredeljuje konačan rezultat borbe u susretu. Čim se jedan od protivnika odrekne inicijative, borba u susretu odmah gubi specifičnost i prerasta u drugi vid borbenih dejstava — u odbranu ili odstupanje — za jednu, odnosno u napad na neprijatelja koji se brani ili njegovo gonjenje — za drugu stranu.

Međutim, prelazak pojedinih manjih jedinica u odbranu, pa čak i u odstupanje još ne znači gubitak inicijative i kraj borbe u susretu, ako u to vreme glavne snage nastoje da reše zadatak napadom, tj. ako vode borbu za inicijativu. Jedna strana potpuno i konačno gubi inicijativu kada su njene snage sasvim razbijene i kada odustane od napadnih dejstava.

Za razliku od napada na neprijatelja koji se brani, jedinice se razvijaju za borbu u susretu izvodeći istovremeno borbena dejstva. Ta dva procesa se, na neki način, slivaju jedan u drugi. Mada u savremenim

uslovima jedinice jedne ili obe strane mogu biti pravovremeno razvijene u borbene poretke, ipak do borbe u susretu najčešće dolazi iz marša. Zbog toga je karakteristika borbe u susretu i ta što se jedinice razvijaju u borbene poretke pretežno iz marševskih kolona, i to istovremeno sa otpočinjanjem borbenih dejstava.

Na početku susretnog sudara, kada jedinice stupaju u borbu iz pokreta, podaci o neprijatelju obično su veoma nepotpuni, a vreme za izviđanje i procenu situacije krajnje ograničeno. Sem toga, s obzirom na veliku pokretljivost i manevarske sposobnosti jedinica, vrlo brzo dolazi do promena u grupisanju snaga i sredstava, kao i do promene pravca dejstva, što otežava izviđanje. Zbog toga je nedovoljno jasna situacija pri nastajanju i u toku borbe u susretu takođe jedna od njenih karakteristika.

Svakako da se pri dobro organizovanom izviđanju i brzom informisanju, nejasnoća situacije može svesti na minimum; međutim, ona se teško može isključiti i pored poraslih mogućnosti izviđanja. U borbi u susretu, koja se odlikuje posebno velikom dinamičnošću, upravo pristigli podaci o neprijatelju, makar bili tačni i potpuni, brzo zastarevaju. Uz to, neće uvek biti moguće da se od pretpostavljenog i susednih jedinica pravovremeno dobiju podaci o situaciji. Prilikom borbe u susretu noću i pri ograničenoj vidljivosti, situacija će biti još nejasnija.

Međutim, nedovoljno jasna situacija ne znači da će do borbe u susretu uvek dolaziti iznenadno i slučajno. Savremena sredstva i načini izviđanja omogućavaju da se pravovremeno otkriju grupacije neprijateljevih snaga i sredstava, odrede njihov sastav, pravac kretanja i premeštanja; zatim da se, na osnovu toga, predvide mogućnosti, kao i mesto i vreme nastajanja borbe u susretu, izvrše potrebni proračuni i odrede zadaci jedinicama. Prema tome, borba u susretu u savremenim uslovima prestaje da bude slučajna i iznenadna pojava, već se može i mora predvideti.

Upotreba savremenih borbenih sredstava i velika pokretljivost jedinica dovode do neprekidnih, brzih i naglih promena situacije. To je svojstveno za savremenu borbu uopšte, ali pri borbi u susretu ovo dobija naročit značaj.

Početak i tok borbi u susretu karakterišu se sledećim: napad se izvodi iz pokreta i brzim tempom; brzo dolazi do narastanja snaga pridolaskom novih iz dubine; usled postojanja velikih međuprostora stvaraju se povoljni uslovi za napad na bokove i pozadinu; pravci napada obeju strana mogu se brzo menjati po frontu i dubini. Zbog svega ovoga situacija se može veoma brzo menjati, i to ne samo u pogledu promene položaja i stanja jedinica, već i karaktera i načina dejstva — često dolazi do prelaska iz jednog vida borbenih dejstava u drugi.

Prilikom borbi u susretu jedinice se obično nalaze van zaklona, pa je zbog toga i efekat dejstva nuklearnih sredstava veliki. To omogućava povećavanje tempa napada i brzo uklinjavanje u raspored neprijatelja, što takođe doprinosi brznoj i nagloj promeni situacije.

Rezultat upotrebe savremenih borbenih sredstava, vođenja borbe na otkrivenom zemljištu i odlučnosti dejstava je kratkotrajnost borbe u susretu. Svakako da će dužinu njenog trajanja, kao i kod drugih

vidova borbe, opredeljivati elementi situacije i veština komandovanja. Međutim, objektivne mogućnosti brzog razvoja borbe u susretu proizlaze iz same njene suštine. Ako jedan od protivnika preduhitri drugog u nanošenju nuklearnih i vatrenih udara i prelasku u napad, ako pri tome uspe da mu nanese snažan udar u bok i pozadinu, ishod borbe u susretu biće brzo odlučan. Druga strana, pretrpevši znatne gubitke, biće prinuđena da prepusti inicijativu i pređe u odbranu ili da odstupi; na taj način će borba u susretu prerasti u drugi vid borbenih dejstava.

S obzirom na to što će i protivnik težiti odlučnim dejstvima, borba u susretu se neće završavati sukobom jedinica na nekoj liniji. Iskustva iz II svetskog rata pokazuju da su se borbe u susretu tenkovskih i mehanizovanih združenih jedinica razvijale na dubini od 15 do 25 km i da su trajale 10 do 20 časova. Protivnici, čak i u slučaju početnog neuspeha, nisu lako odustajali od aktivnih dejstava. Teška i uporna borba trajala je sve dok jedan ne bi prinudio drugog da odustane od napada i pređe u odbranu ili u odstupanje.

U savremenim uslovima postoje objektivne mogućnosti da borba u susretu traje kratko vreme. No, ona se može, kao i ranije, izvoditi na velikoj dubini. Zbog toga se pri njenom predviđanju i organizovanju ne treba ograničiti samo na donošenje odluke za razvoj i uvođenje u borbu glavnih snaga, već planirati i dejstva jedinica u dubini, sve do potpunog razbijanja neprijatelja.

Borba u susretu često zahteva brze promene u grupisanju snaga i sredstava radi nanošenja udara u bokove i pozadinu neprijatelja ili pariranja njegovih udara, razvijanja početnog uspeha i usmeravanja dejstva jedinica na nov pravac radi obuhvata i obilaska. Zbog toga su za borbu u susretu karakteristične brze promene borbenih položaja jedinica.

Karakteristično obeležje borbe u susretu predstavlja i razvoj borbenih dejstava na širokom frontu, postojanje otkrivenih bokova kod oba protivnika i sloboda manevra.

Da bi se maksimalno iskoristili putevi i ostvarila rastresitost jedinica, kolone se obično kreću na širokom frontu. To uslovljava da se i borba u susretu izvodi na širokom frontu i da kod oba protivnika postoje otkriveni bokovi. Iskustva iz II svetskog rata pokazuju da su mehanizovani i tenkovski korpusi pri proboju odbrane koju je neprijatelj organizovao na brzu ruku, obično dejstvovali na frontu od 4 do 5 km, a pri borbi u susretu front njihovih dejstava dostizao je 8 do 12 km. S obzirom na to što se borba u susretu odvija sa otkrivenim bokovima, uz postojanje velikih nezaštićenih međuprostora, prilikom njenog izvođenja stvaraju se povoljniji uslovi za širok manevar nego u drugim vidovima borbenih dejstava.

Upotreba nuklearnih i drugih savremenih borbenih sredstava, potpuna motorizacija i mehanizacija jedinica, široka primena vazdušno-desantnih snaga i porasle mogućnosti za prebacivanje jedinica vazdušnim putem, vidno potenciraju karakteristična obeležja borbe u susretu u savremenom ratu.

Pravilna procena i vešto korišćenje situacije, kao i svestrano poznavanje karakteristika borbe u susretu i taktike neprijatelja, imaju prvenstven značaj za postizanje uspeha. Ovde posebno dolaze do izražaja veština, umešnost i inicijativa komandanta, jer nema šablona kojim bi se moglo regulisati dejstvo jedinica u ovom vidu borbenih dejstava. Ipak, može se navesti više opštih faktora koji uslovljavaju postizanje uspeha pri borbi u susretu. Jedan od najvažnijih jeste neprekidno i duboko izviđanje neprijatelja.

U savremenim uslovima — u vezi sa pojavom nuklearnih sredstava, poraslom pokretljivošću jedinica, velikom zasićenošću jedinica tenkovima, rastresitim rasporedom i mogućnošću nagle promene pravca kretanja radi obmanjivanja neprijatelja — uloga izviđanja se još više povećala.

Pravovremeno otkrivanje neprijatelja i njegovo stalno praćenje omogućavaju komandantu da pravilno proceni situaciju i donese realnu odluku, kao i da predvidi verovatne promene situacije u toku borbenih dejstava. Podatke izviđanja treba dostavljati komandantu bez ikakvog zadržavanja, jer u borbi u susretu oni brzo zastarevaju i mogu postati beskorisni.

Sledeći uslov po važnosti za postizanje uspeha prilikom borbi u susretu jeste brzina donošenja odluke i njenog dostavljanja jedinicama. To proističe iz samog karaktera borbe u susretu, u kojoj element vreme dobija prvorazredan značaj. I najmanja sporost u donošenju odluke i dostavljanju zadataka jedinicama može dovesti do zakašnjenja u razvijanju i nanošenju udara, do gubljenja inicijative i svih prednosti koje iz nje proističu.

Odluka za borbu u susretu mora se doneti s takvim proračunom da jedinice, posle dobijanja zadatka, mogu izvršiti potreban manevar radi grupisanja koje odgovara zamisli borbe i da mogu preduhitriti neprijatelja u nanošenju vatrenog udara, zauzimanju pogodnih linija i razvijanja glavnih snaga. Sasvim je razumljivo da ako jedinice ne uspeju to da urade, i najbolja odluka može ostati neostvarena. Zbog toga se i zahtevaju brz i operativan rad komandi i štabova, tačan proračun vremena, brza i organizovana dejstva jedinica. U vezi sa aktuelnošću donete odluke interesantno je gledanje Tuhačevskog:

„Prilikom borbi u susretu, odluka doneta u 12 časova — prema podacima o situaciji od 9 časova je zastarela i neupotrebljiva, iako je pre tri časa bila idealno osmišljena. I obratno, odluka može i da ne bude potpuno pravilna u pogledu procene dejstava neprijatelja i korišćenja zemljišta, ali ako je doneta na osnovu poslednjih podataka i u odgovarajućoj fazi razvoja borbe — ona je taktički opravdanija od one u prvom slučaju”.

Nedovoljno jasna situacija i nepotpunost, a ponekad i protivrečnost, raspoloživih podataka o neprijatelju ne oslobađaju komandanta obaveze da, na osnovu dobijenog zadatka i raspoloživih podataka o situaciji, pravovremeno donese čvrstu i smelu odluku i da je uporno sprovodi u život. Jer, čekati sa donošenjem odluke dok se situacija ne razjasni, dok se ne dobiju novi i potpuniji podaci o neprijatelju, znači osuditi

jedinice na pasivnost i neodlučnost, a neprijatelju pružiti mogućnost da izviđa naše snage, da nanosi nuklearne udare po njima i da ih preduhitri u izvođenju borbenih dejstava. Stoga se odluka mora doneti na osnovu onih podataka kojima se u datom trenutku raspolaže.

Kod borbe u susretu koja se izvodi pri aktivnim dejstvima neprijatelja i u situaciji koja se brzo i naglo menja, veza sa pretpostavljenim starešinom često će biti otežana, a ponekad i potpuno onemogućena, dok će okolnosti zahtevati neodložna dejstva. U takvim uslovima komandant mora da računa samo na svoje snage, znanje i iskustva. Zato se uloga i odgovornost komandanta pri borbi u susretu povećava, a njegovo ispoljavanje široke inicijative i samostalnosti postaje važan faktor za postizanje uspeha.

Inicijativa se ogleda u težnji da se pronađu najefikasniji načini za izvršavanje dobijenog borbenog zadatka, u pravilnom i brzom iskorišćavanju svih pogodnosti koje pruža situacija i neodložnom preduzimanju mera protiv nastale opasnosti. Inicijativa treba da doprinese boljem izvršavanju dobijenog zadatka i ne sme ići u raskorak sa zamisli pretpostavljenog starešine.

Prema tome, uspeh prilikom borbi u susretu postiže se: pravovremenim otkrivanjem neprijatelja i njegovim neprekidnim osmatranjem; brzim donošenjem odluke i pravovremenim dostavljanjem zadataka jedinicama; nastojanjem da se neprijatelj preduhitri u nanošenju nuklearnih udara, kao i udara avijacije i artiljerije, u zauzimanju pogodnih linija i razvijanju glavnine u borbeni poredak; smelim manevrom jedinica i nanošenjem snažnih udara prvenstveno u bok i pozadinu neprijateljevih glavnih snaga; brzim cepanjem neprijatelja i njegovim uništavanjem po delovima; sigurnim obezbeđivanjem bokova i pozadine svojih jedinica i širokim ispoljavanjem inicijative i samostalnosti svih starešina.

Raznovrsni uslovi od kojih zavisi uspeh u borbama u susretu tesno su međusobno povezani i u konkretnoj situaciji jedni ili drugi mogu imati odlučujući značaj. Zbog toga je važno da starešine umeju da ih na vreme uoče i vešto iskoriste za odlučno i brzo razbijanje neprijatelja.

V. G.

VOJNI GLASNIK br. 7—8/68.

Kapetan I kl. Stjepan Marjanović: *Obuka tenkovske posade u podvodnoj vožnji*

Major Aksentije Jovičević: *Taktičko uvežbavanje streljačkog odeljenja u napadu*

Major Dragiša Drljević: *Mogućnosti utvrđivanja komandnog mesta pešadijskog puka*

Kapetan I kl. Ivan Filagić: *Organizacija takmičenja u obuci*

Potporučnik Bogdan Garojević i st. vodnik Živorad Isailović: *Takmičenje u obuci za najbolje odeljenje u divizionu*

Pukovnik Vidak Vujnović: *Koliko se jedinice mogu približiti nultoj tački nuklearne eksplozije*

Kapetan I kl. Todor Mirković: *Obaveštajno-izviđačka delatnost SAD u Južnom Vijetnamu*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi i druge interesantne priloge, kao i rubrike „Iz inostranih armija“ i „Taktičko-tehničke i druge novosti“.

MORNARIČKI GLASNIK br. 3/68.

Kontraadmiral Pavle Kapičić: *Fortifikacijska zaštita elemenata RM*
General-major Berislav Badurina: *Nova vojno-politička situacija na Sredozemlju*

Kapetan fregate dr Milenko Tešić: *Uticaj valova, struje i morskih mena na borbena dejstva*

Kapetan I kl. Aleksandar Kraljek i Trajan Sarevski: *Korozija i zaštita brodskih dizel-motora u pogonu*

Kapetan b. broda Božo Markuš: *Italijanska RM poslije II svjetskog rata*
Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i uobičajene rubrike „Iz naše pomorske prošlosti“, „Odzivi i diskusije“, „Iz vojnopomorske literature“, „Iz nauke i tehnike“, „Vesti i novosti“ i „Bibliografija“.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK br. 1/68.

Pukovnik Slobodan Brajović: *Stvaranje Crvene armije (povodom 50-godišnjice oktobarske revolucije)*

General-major Branko Perović: *Priprema neprijatelja za ofanzivu januara 1943, protivmjere Vrhovnog štaba NOV i POJ i obostrana dejstva na Kordunu i Baniji u operaciji „Vajs-1“*

Dr Bogdan Krizman: *Solunsko primirje 29. septembra 1918. godine*

Pukovnik Ivan Džina Gligorijević: *Narodnooslobodilački partizanski odredi Timočke krajine 1941. godine*

Dr Vuk Vinaver: *Ugrožavanje Jugoslavije 1919—1932. godine*

Miroslav Ujdurović: *Početak oružane borbe na Biokovu i prva partizanska akcija na moru u NOB*

Dr Dragan Živojinović: *Savezničko bombardovanje Drača oktobra 1918. godine i njegov politički značaj*

Pored ovoga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi i rubrike „Kritike i prikazi“, „Beleške“ i „Bibliografija“.

- A. Gašparov: *Dijagnostički problemi kroničnih bolesti jetre*
B. Krstić i sar.: *Hemioprofilaksa u suzbijanju epidemije tuberkuloze respiratornih organa*
O. Živanović i sar.: *Stafilokokna antiteia u serumu opečenih bolesnika (prva iskustva)*
N. Jokić i sar.: *Neka iskustva iz operativne terapije Dupuytrenove kontrakture*
S. Nikić: *Rad i zadaci sanitetske službe u jedinici na prijemu i obradi mladih vojnika*
S. Hadžić: *Učešće vojne štampe u zdravstvenom vaspitanju*
S. Suša i sar.: *Uspješno lečenje barbituratne kome hemodijalizom*
D. Mitrović i sar.: *Cerebralna strelna povreda sa zaostalim stranim telom*
M. Vučinić: *Sanitetska služba fronta nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama*
Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* donosi i rubrike „Kongresi i konferencije“, „Izveštaji s puta“, „Prikazi knjiga“ i „Referati“.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 4/68.

- Dipl. inž. Katarina Martinović: *Eksploatacija mehanizacije na inženjerskim poligonima — vremenski bilans i pokazatelji*
Major Branislav Ilić: *Podzemna skloništa sa nosećom konstrukcijom od armiranobetonskih gredica*
Major Nikola Čubra, dipl. ekonomista: *Mogućnost primene linearnog programiranja u izračunavanju optimalnih troškova transporta pri izgradnji puteva*
Potpukovnik Dimitrije Kočović: *Održavanje i remont akumulatora uz pomoć pokretne akumulatorske radionice*
Potpukovnik Inoslav Tompak, dipl. inž.: *Autoritet organa tehničke službe*
St. vodnik Mičo Zorić: *Značaj i uloga termostata na motornim vozilima*
Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i druge interesantne priloge iz oblasti tehnike, kao i naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 5/68.

- Pukovnik Đuro Jekić: *Povodom članka „Kako unaprediti školovanje podoficira — mehaničara veze po specijalnostima“*
St. vodnici Momčilo Mutapović i Tomislav Radojković: *Ispitivač cevi TV-7/U — primena u ispitivanju evropskih tipova cevi*
Pukovnik Bogdan Krnjajić: *Tehničke novine u obuci radiotelegrafista*
Kapetan I kl. Dragoslav Dimitrijević, dipl. inž. hemije: *Mehanizam hidrolize acetilholina i inhibicije holinesteraze*
Kapetan Dragoljub Pavlović, dipl. hemičar: *Metode detekcije bojnih otrova*
Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i druge interesantne priloge, kao i naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK br. 6/68.

- Kapetan I kl. Tomislav Sremčev: *Nešto o snabdevanju jedinica municijom i operativnoj vrednosti borbenog kompleta*
Pukovnik Smail Šerić: *Potreba povećanja broja posuda za pakovanje ulja i masti*
Dejan Stojaković, dipl. inž.: *Brzi tranzistorski pretvarač jednosmernog napona*

Potpukovnik Aleksandar Razinger, dipl. inž.: *Ometanje radarskih uređaja i protivmere*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i druge interesantne priloge, kao i naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 4/68.

Pukovnik Paja Samardžija: *Materijalne rezerve i narodna odbrana*

Potpukovnik Stevan Bošković: *Prava aktivnih vojnih lica u vezi s premeštajem*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike „Pitanja iz prakse“, „Iz sudske prakse“, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija“, „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti“ i „Bibliografija“.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED br. 5/68.

Potpukovnici Božidar Erenfrajd i Ljubiša Stevanović: *Ekonomičnost i racionalnost u JNA u svetlosti društveno-privredne reforme*

Potpukovnik Milan Duvančić: *Ostvareni ekonomski efekti smanjenjem norme pripadanja štampe u JNA i mogućnost daljeg smanjenja rashoda integracijom vojnih listova*

Pukovnik u penz. Đuro Crevar: *Uspeh u ostvarivanju prihoda od prodaje vojne imovine zavisi od zalaganja komandi jedinica*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* donosi i uobičajene rubrike „Pitanja iz prakse“, „Iz istorije ratnog snabdevanja“, „Iz sudske prakse“, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija“, „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti“ i „Bibliografija“.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED br. 6/68.

Pukovnik Aldo Pirih: *O nekim problemima platnog sistema u Armiji*

Potpukovnik Milan Duvančić: *Osvrt na ulogu vojnih časopisa i mogućnosti za smanjenje raspođa u ovom delu izdavačke delatnosti JNA*

Potpukovnik Ratko Gajić: *Jedno mišljenje o ulozi nižih vojnih teritorijalnih komandi u intendantskom obezbeđenju jedinica operativne vojske u ratu*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* donosi i uobičajene rubrike „Pitanja iz prakse“, „Iz istorije ratnog snabdevanja“, „Iz sudske prakse“, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija“, „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti“, „Bibliografija“ i „Nove knjige i časopisi“.